

Jumalateenistus Otepääl P, 28.01.24 kell 11.00, *Septuagesima*

Lektsioonid: Rm 9:11–23; Lk 17:7–10

Pihikõne: Lk 9:62

Jutlus: 1Sm 16:1–13

Laulud: 216 (1–5); 262 (1–4, 5); 271 (1–4); 267 (1–4)

Ja Issand ütles Saamuelile: „Kui kaua sa leinad Sauli? Mina olen ju tema kui Iisraeli kuninga kõrvaldanud. Täida oma sarv õliga ja mine: mina läkitan sind petlemlase Iisai juurde, sest ma olen tema poegadest vaadanud enesele kuninga.” Aga Saamuel ütles: „Kuidas ma võin minna? Kui Saul kuuleb, siis ta tapab mu.” Ja Issand vastas: „Võta üks mullikas enesega kaasa ja ütle: Ma tuln Issandale ohverdama. Kutsu siis Iisai ohvrile ja mina õpetan sind, mida sa pead tegema; siis võia mulle see, keda ma sulle nimetan!” Ja Saamuel tegi, nagu Issand oli öelnud, ja läks Petlemma. Aga linna vanemad tulid värisedes temale vastu ja küsisid: „Kas tuled rahuga?” Ja ta vastas: „Rahuga. Ma tuln Issandale ohverdama; pühitsege endid ja tulge koos minuga ohvrile!” Siis ta pühitses Iisaid ja tema poegi ning kutsus nad ohvrile. Ja kui nad tulid, siis ta nägi Eliabi ja mõtles: „Küllap on nüüd Issanda ees tema võitu.” Aga Issand ütles Saamuelile: „Ära vaata ta välimusele ja pikale kasvule, sest ma olen jätnud tema kõrvale! Sest see pole nii, nagu inimene näeb: inimene näeb, mis on silma ees, aga Issand näeb, mis on südames.” Siis Iisai kutsus Abinadabi ja laskis ta Saamueli eest mööda minna; aga Saamuel ütles: „Issand ei ole ka teda valinud.” Siis Iisai laskis Samma mööda minna, aga Saamuel ütles: „Issand ei ole ka teda valinud.” Nõnda laskis Iisai oma seitse poega Saamueli eest mööda minna, aga Saamuel ütles Iisaile: „Issand ei ole neid valinud.” Ja Saamuel küsis Iisailt: „Kas poisid on kõik siin?” Ja Iisai vastas: „Noorim on veel järel, aga vaata, ta hoiab lambaid.” Siis ütles Saamuel Iisaile: „Läkitä keegi talle järele ja too ta siia, sest me ei istu lauda enne, kui ta siia tuleb!” Ja Iisai läkitas mehed ning laskis ta tuua; ta oli punapalgeline, ilusate silmadega ja kauni välimusega. Ja Issand ütles: „Tõuse ja võia teda, sest tema on see!” Ja Saamuel võttis õlisarve ja võidis teda ta vendade keskel. Ja Issanda Vaim tuli võimsasti Taaveti peale, alates sellest päevast ja edaspidi. Ja Saamuel tõusis ning läks Raamasse.

Tänase pühapäeva kirikukalendri järgne teema on küll „Jeesus äratab usule“, kuid mina pealkirjastaksin meie tänase Vana Testamendi 1. Saamueli raamatust pärineva kirjakohta laiemalt: „Jumala teed on kõrgemad kui inimese teed“. Nii nagu on öeldud Js 55:8: „Aga minu mõtted ei ole teie mõtted, ja teie teed ei ole minu teed, ütleb Issand.“

Seda asjaolu näeme meie kirjakohas kahes tähenduses. Esmalt Jumala tahte vahendaja tähenduses ja teisalt Jumala valituks osutumise tähenduses.

Niisiis esmalt: Jumal määrab oma tahte vahendaja inimeste arvamusest sõltumatult.

Vanas Testamendis vahendavad Jumala tahet preestrid ja prohvetid. Uues Testamendis vahendavad Jumala tahet Jeesuse jüngrid ja apostlid; algul, justkui viimase vanatestamentliku prohvetina, ka Ristija Johannes.

Kristliku kiriku ajaloos on Jumala tahet vahendanud vaimulikud ja pühakud. Kitsamalt protestantluses kehtib alates 16. sajandist nn üldise preesterluse põhimõte: iga Kristusesse uskuja on omamoodi preester, omamoodi vaimulik, kel on õigus, aga ka kohustus kuulutada evangeeliumi omal kombel, talle antud ande ja usu mõõdu raames. Selles mõttes oleme me kõik koguduseliikmeina ühtlasi ka vaimulikud.

Iga preester, prohvet, evangeeliumikuulutaja, isegi pühak on ühtaegu aga ka ühiskonna liige, tihti ka riigikodanik. Ja kirik on samuti alati osa ühiskonnast, enamasti riigist. Võiks öelda, et kirik ongi määratud tegutsema ühiskonnas või riigis. Tekib küsimus, milline on siis kiriku ja ühiskonna või kiriku ja riigi suhe, kumb peab kummale alluma.

Teame, et paljudes maades, ka Eestis, pole riigikirikut. Mõnes ühiskonnas aga, nt Soomes, Saksamaal ja Venemaal, on kirik riigiga üsna tihedalt seotud, nii et jääb mulje, et kirik peab tahes-tahtmata arvestama riigi huve.

Kuid kirik on Jumala oma (kirik < kr *kyriakon* 'Issandale kuuluv') ega ei saa alluda ilmalikule

riigile, mis Jumalat ülimalt ei tunnista. Kirik peab hoopis riiki vaimulikult juhtima. Enamasti, eriti tänapäeval, ei saa kirik riiki juhtida avalikult, sest riigi põhiseadus ei pruugi seda võimaldada. Nii on ka Eestis. Kuid ka Eesti käekäik on lahutamatu seotud kiriku käekäiguga, sest Jumal valitseb riigi üle kiriku kaudu. Alati ei näi see lihtsalt niimoodi välja.

Nõukogude ajal tegutsenud Eesti luterlikku kirikut süüdistatakse vahel kollaboratsionismis nõukogude võimuga: kantslist kõneldi parteile sobivat juttu ja mõned vaimulikud olevat lausa teinud koostööd julgeolekuorganitega.

Tegelikult aga esindas kirik Jumala riiki lihtsalt väga keerulistes ühiskondlikes oludes, olles ise samal ajal kindel selles, et Jumala riik jääb ilmaliku riigi ees viimselt alati võitjaks. Ma usun, et ka nõukogude ajal juhtis Jumal kiriku kaudu ühiskonna ja riigi elu, ehkki tundus, et kirik hoopis allub riigile. Kui see nii poleks olnud, siis poleks meil praegu kirikut.

Toon ka teise näite. Neil päevil on Eesti ajakirjanduses kõne all juhtum Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku metropoliidi Eugeniga. Eesti siseminister otsustas eelmisel nädalal, et tema elamisluba ei pikendata, kuna teda hinnatakse ohuks riigi julgeolekule ja Kremli huvides tegutsejaks. Teatavasti protesteerisid selle vastu kolm EELK vaimulikku, kes püüdsid eristada Jumala riigi ja ilmaliku riigi funktsioone: metropoliit esindab alati Jumala riiki, ehkki näiliselt võib tema tegevus aidata kaasa ilmaliku riigi tegevusele, mis tekitab ohtu teistele riikidele.

Mõlemad kirjeldatud juhtumid on sarnased prohvet Saamueli looga meie tänases kirjakohas. Prohvet Saamuel toetas südames innukalt valitsevat kuningas Sauli, kelle ta oli ise ametisse võidnud. Siis aga nägi, et Sauli kuningavõim pole Jumalale meelepärane. Jumal andis Saamuelile ülesande võida kuningaks Sauli asemel uus inimene, Taavet.

Nägime, et Jumal ise käskis Saamuelil teha seda salaja. Salaja selleks, et formaalselt veel ametis olev kuningas Saul sellest teada ei saaks – muidu oleks Saamuel riskinud enda ja Taaveti eluga. Seepärast pidi ta tõde varjama. Jumal käskis tal võimalikule küsimusele, miks läheb ta Petlemma Iisai juurde, vastata, et ta läheb Issandale ohverdama. Tegelikult läks ta aga Jumala käsul võidma uut kuningat.

Samamoodi nõustusid nõukogude ajal vaimulikud näiliselt koostööd tegema ilmalike võimudega, tegelikult hästi teades, et nende tegelik ja varjatud ülesanne on Jumala riigi töö jätkamine keerulistes oludes.

Selles olukorras, kuhu on sattunud metropoliit Eugeni, on näiliselt õigus Eesti riigil. Formaalselt kirjutame meie kui Eesti riigi kodanikud sellele kindlasti ka alla. Samas ei saa metropoliit, kui ta on Jumalasse uskuv inimene, tegutseda Jumala tahte vastaselt. Ja võib-olla teab ta juba praegu, et Putini režiim on juba hukule määratud, ehkki välja öelda seda ei saa.

Prohvet Saamueli loost, mida loodetavasti kinnitavad toodud näited, võib seega teha järelduse, et Jumala riik tuleb meie juurde viisil, mida me ei saa kontrollida. Jumala teed on kõrgemad kui inimese teed! Andku Issand juhtidele tarkust seda mõista ja talitada Jumala nõu mööda!

Teiseks näeme siin jultusealuses loos Jumala teede ülimuslikkust inimeste teede suhtes selles, et me ei tea, kes ja miks osutub Jumala poolt valituks.

Jumal saatis prohvet Saamuel Petlemmas elava mehe Iisai juurde nii, et Saamuel ei teadnud täpselt keda ta seal otsib. Tulevane kuningas pidi olema üks Iisai poegadest, kuid Saamuel ei teadnud, kes nimelt.

Näeme, et see oli prohvetile paras õppetund. Nähes Iisai seitset vanemat poega – nime poolest on mainitud neist kolme, Eliabi, Abinadabi ja Sammat – ei osanud Saamuel kuidagi otsustada, milline neist on tulevane kuningas. Algul arvas ta, et võib-olla paistab tulevane kuningas silma oma kasvu ja esindusliku välimuse poolest. Oli ju selline olnud ka kuningas Saul. Kuid Issanda Vaim andis talle teada, et ta eksib.

Sellest, ja tegelikult kogu Piiblist, võime õppida, et Jumal eelistab pigem selliseid inimesi, keda teised inimesed ei oska eelistada. Sest inimesed otsustavad tavaliselt välise järgi: kui inimene on suur, ilus, tark või osav, siis on talle Jumala või looduse poolt midagi erilist antud ja järelikult on tal olemasoluks suurem õigus kui teistel. Selline inimene sobib ka teisi juhtima paremini kui mõni teine.

Ometi on meie kirjakohas öeldud oluline tõde: inimene näeb, mis on silma ees, aga Issand näeb, mis

on südames. Tõepoolest, me ei suuda näha teise inimese südamesse, peame leppima välisega. Kuid võib-olla seisneb jumalanäolisus, millest Piibli alguses kõneldakse, just selles, et Jumal tahab end ilmutada inimese südames. Ühest küljest on 1Ms 8:21 öeldud, et inimese südame mõtlemised on kurjad ta lapsepõlvest peale. Seda seetõttu, et inimese süda on patu tõttu rikutud. Kuid teisalt on just süda see, mille kaudu Jumal inimest kõnetab, sest Jumal on justkui jätnud sinna ühe lukustatud toa iseenda jaoks. See südametuba on olemas kõigis inimestes, kuid kõigi südamesse ei taha Jumal millegipärast elama tulla. Ja näib nii, et Jumal tahab seda teha vastupidiselt inimeste ootusele: Jumal elab seal, kus pattulangenud inimene seda ei eelda. Taavet oli väike poiss, kuid Jumal otsustas tema kasuks. Jeeriko naine Raahab ja Magdala naine Maarja ehk Maarja Magdaleena olid prostituudid, kuid Jumal otsustas valida just nende südame. Paulus oli väike ja väliselt silmapaistmatu, võib-olla isegi vigane mees, kuid Jumal valis oma suurimaks apostliks just tema. Ning lõpuks, Jeesus sündis loomalaudas ja suri kurjategija kombel, kuid just temas kõneles Jumal inimestele täiuslikult. Niisiis veelkord Jumala sõnad Js 55:8: „Aga minu mõtted ei ole teie mõtted, ja teie teed ei ole minu teed, ütleb Issand.“ Ja veel üks salm edasi: „Sest otsekui taevad on maast kõrgemal, nõnda on minu teed kõrgemad kui teie teed, ja minu mõtted kõrgemad kui teie mõtted.“ Aamen.